

PHOENIX MAGAZINE

Τεύχος 5 – Σεπτέμβριος 2022

ΜΕΓΑΛΗ
ΜΙΚΤΗ
ΣΤΟΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ

5

Σεπτέμβριος 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο μέσος άνθρωπος είναι "ακατάλληλος για τη δημόσια υγεία"

ΣΜΥΡΝΗ, 100 χρόνια κρατά αυτή η θλίψη!

Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας και οι "Πέρσες" του Αισχύλου

3 Μαθητές μελετάνε το "Regius Poem"

Οι 2 στήλες Β Ι και η συνάρτησή τους
με τον θεωρητικό και πρακτικό βίο στον Αριστοτέλη

Η κίνηση στο Ναό είναι Κυκλική ή Σπειροειδής;

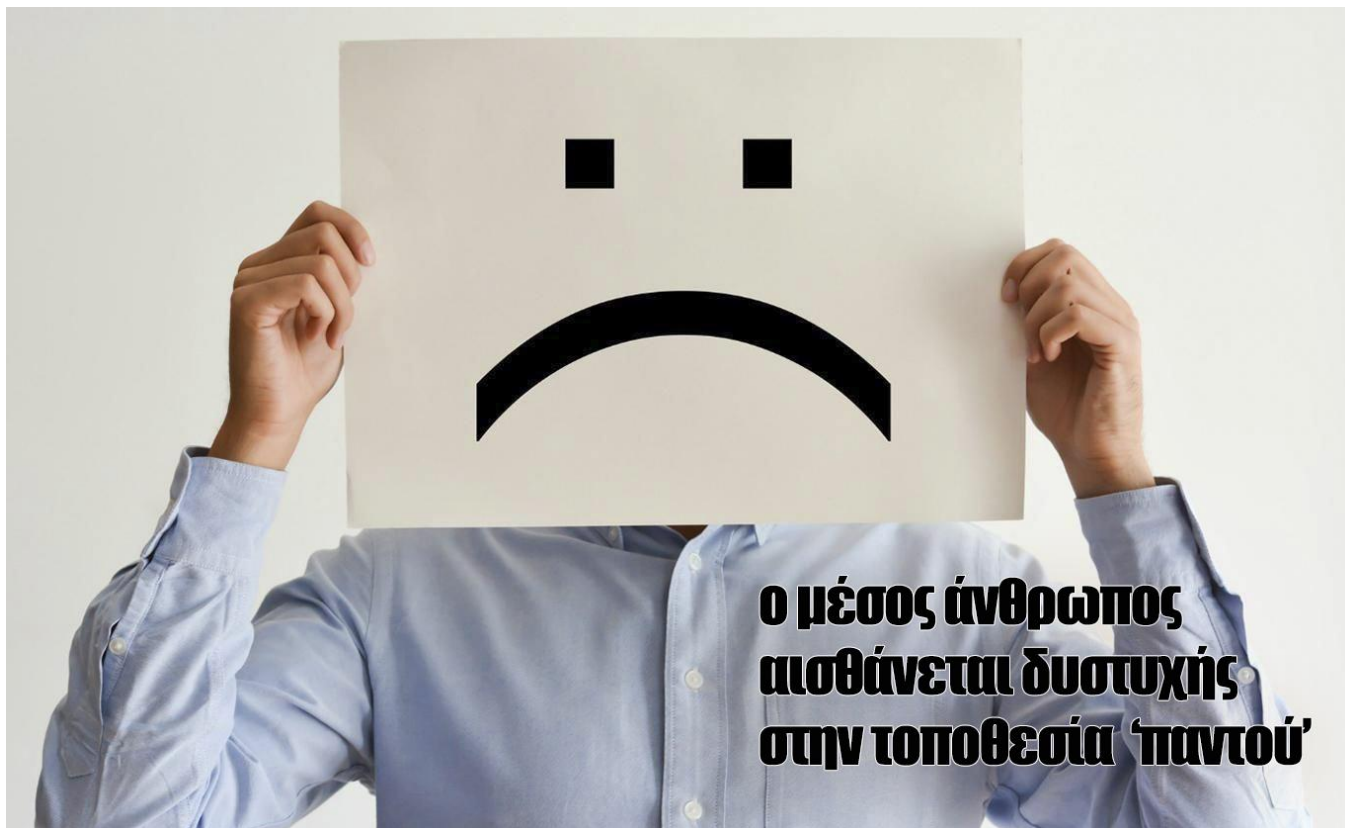
Ο Διαλογισμός στον Τεκτονισμό, ως μέσο για το βίωμα

ΚΑΙ ...

Ο μέσος άνθρωπος

είναι «ακατάλληλος για τη δημόσια υγεία»

Αρθρογραφεί ο Στέλιος Χαμηλοθώρης

Για τα περισσότερα πράγματα οι άνθρωποι έχουμε μια διαστρεβλωμένη αντίληψη. Για παράδειγμα, μολοντί ο γάμος δεν είναι αυτό που βλέπουμε στις ταινίες του Δαλιανίδη, ούτε στα καρτούν της Disney, παντρευόμαστε, έχοντας την απαίτηση να κυλίσει η ζωή μας υπό τους ήχους της μουσικής του Μίμη Πλέσσα στη ματζόρε της διάθεση. Αντ' αυτού, καταλήγουμε με το soundtrack νοτιοκορεάτικου θρίλερ -στην καλύτερη- ή μόνο με αυτά τα βιολιά που μιμούνται τον ήχο μαχαριών που

ακονίζονται, την ώρα που η πρωταγωνίστρια –εμείς δηλαδή- στην προσπάθειά της να ξεφύγει –από τι άραγε;- μπερδεύει συνεχώς τα βήματα της στα πεσμένα κλαδιά μέσα στο σκοτεινό δάσος.

Η ζωή όμως δεν είναι κωμωδία της Φίνος Φιλμς και προφανώς ο μέσος άνθρωπος μη δεχόμενος να το επεξεργαστεί, μπαίνει σε διαιδικασία αυτοκαταστροφής. Μπορεί να οφείλεται στην κατασκευή, μπορεί στο περιβάλλον, μπορεί στην εκπαίδευση, πάντως δεν αντιλαμβάνεται και δεν αντιμε-

τωπίζει τη ζωή όπως είναι, αλλά όπως θα ήθελε να είναι, ή όπως φοβάται να μην είναι.

Τί έπεται μιας τέτοιας στάσης; Πολλά, που έχουν κάνει πολλούς γιατρούς και πολλές φαρμακευτικές χαρούμενους, αλλά αν συνοψιζόταν σε μία λέξη, αυτή θα ήταν απλά «δυστυχία».

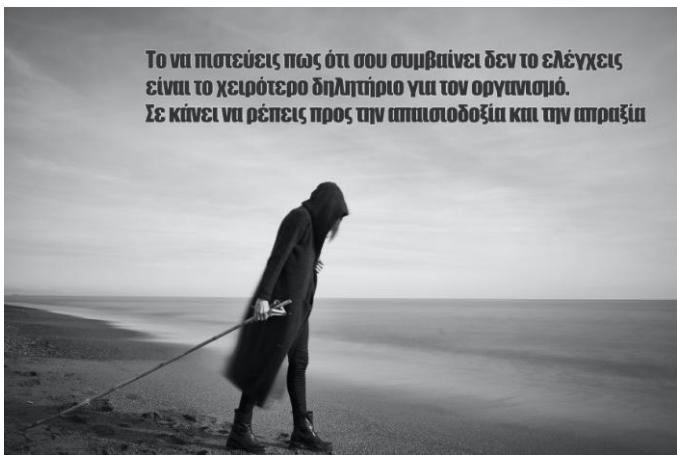
Άλλες προκλήσεις είναι διαχρονικά υπάρχουσες ή αιώνια αμετάβλητες, και άλλες συγκυριακές.

Η συνήθης πλάνη του μέσου ανθρώπου είναι να παίρνει τα εντελώς απρόβλεπτα ως δεδομένα. Έτσι

δεν κατορθώνει να τα αποκωδικοποιήσει, να τα εκτιμήσει και να τα αποτιμήσει. Από τη μια αδυνατεί να νιώσει τη στοιχειώδη ευγνωμοσύνη ακόμα και για τα απολύτως θεμελιώδη, όπως για την κάθε μέρα που ανοίγει τα μάτια του και είναι ζωντανός. Από την άλλη, νιώθει διαρκώς την πικρία της έλλειψης. Λες κι ότι στερείται, ότι δικαιούται εδώ και τώρα, είναι βέβαιο πως δεν θα το έχει ποτέ και πουθενά.

Καλά, κακά, όλα παγιωμένα.

Αυτή η θέαση οδηγεί τον άνθρωπο στη νοοτροπία του θύματος, έχοντας την πεποίθηση ότι δεν έχει τον έλεγχο της ζωής του. Ότι τα γεγονότα του συμβαίνουν, και όχι ότι τα αφήνει να του συμβαίνουν. Γίνεται ευθυνόφορος. Απορρίπτει πως η βιωματική του είναι προϊόν κυρίως δικών του αποφάσεων.

Το να πιστεύεις πως ότι σου συμβαίνει δεν το ελέγχεις είναι το χειρότερο δηλητήριο για τον οργανισμό. Σε κάνει να ρέπεις προς την απαισιοδοξία και την απραξία

Τις ευθύνες όμως είναι στο μηχανισμό μας να τις αποδίδουμε. Ο μέσος άνθρωπος θα πετάξει τη μπάλα στους γονείς του, στο σύντροφό του, στο συνάδελφό του, στο συνάνθρωπό του, στους Ιλλουμινάτι, στο Θεό, στη Μοίρα, ή σε όποια σκεπτομορφή είναι συντονισμένος.

Το να πιστεύεις πως ό,τι σου συμβαίνει δεν το ελέγχεις είναι το χειρότερο δηλητήριο για τον οργανισμό. Σε κάνει να ρέπεις προς την απαισιοδοξία και την απραξία. Για το μέσο άνθρωπο τα λάθη κι οι αποτυχίες γίνονται τροχοπέδη και χάνει την ελπίδα του. Το «μαθαίνω απ' αυτά και προχωρώ» το ακούει ως παιδικό αφήγημα. Γκρινιάζει για να ξεσπάσει και δίνει άλλοθι στη στασιμότητα. Παρουσιάζει αλλεργία στη μάθηση. Μπορεί κάποτε να ειδικεύθηκε σε ότι ειδικεύθηκε για να έχει μια υποψία υπόστασης εντός του κοινωνικού ιστού, αλλά έκτοτε ... πήρε το κουβαδάκι του και πήγε στην παραλία της περίσπασης.

Έτσι, ο μέσος άνθρωπος απαξιώνει την ωφελιμότητα της διαβίου γνώσης. Θέλει απλά να ξεχνιέται κι όποτε μπορεί να διασκεδάζει. Δεν νιώθει ότι χρειάζεται να διορθώσει κάτι, να αλλάξει πιθανώς οπτική γωνία κάπου, ότι έχει περιθώρια βελτίωσης. Και φυσικά αποστρέφεται την εποικοδομητική κριτική ένα από τα

χρησιμότερα εργαλεία εξέλιξης- συγχέοντάς την με την κατάκριση.

Ο μόνος τρόπος να διακριθεί, φαντάζει πλέον το να είναι -γενικά και αόριστα- χειρότεροι οι άλλοι γύρω του. Ψαρεύει κολακείες και κομπλιμέντα και προσπαθεί να βιώσει ψήγματα εξουσίας βωμολοχώντας στα φανά-

ρια, βάζοντας στη θέση του τον ενοχλητικό γείτονα, κατατροπώνοντας την αντίθετη άποψη στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οτιδήποτε για να αναπαράγει την ψευδαίσθηση ότι είναι καλύτερος μεταξύ μετρίων.

Περιχαρακωμένος τελικά στην αγιοσύνη και το ακλόνητο των ιδεοληψιών και της στενομυαλιάς του, καταλήγει στο να μην είναι ούτε στο ελάχιστο ευέλικτος στην ανατροπή, το πιο οικείο γνώρισμα του ίδιου του σύμπτωτος.

Και κάπως έτσι ο «μέσος άνθρωπος», αυτός τον οποίο επικαλούνται οι έρευνες, οι στατιστικές, οι δημοσκοπήσεις, καταλήγει ανήμπορος και *αισθάνεται δυστυχής στην τοποθεσία «παντού».*

Να μια απλή λογική ακολουθία:

α) Ο μέσος άνθρωπος αποτελεί την πλειοψηφία της κοινωνίας.

β) Ο μέσος άνθρωπος είναι δυστυχισμένος.

γ) Η πλειοψηφία της κοινωνίας είναι δυστυχισμένη.

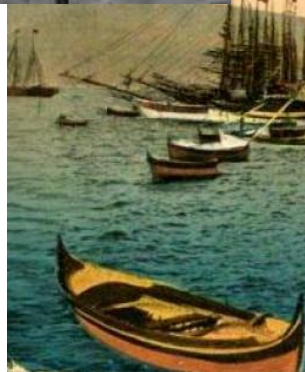
Συμπέρασμα: Οι δυστυχισμένες κοινωνίες παρακμάζουν.

Παραλογικός συλλογισμός ή λογικός ορθός; Προτείνω να το εξετάσουμε, έστω και σαν υπόθεση εργασίας. Έτσι κι αλλιώς κανένας μας ουσιαστικά δε θέλει να πιστεύει ότι είναι μέσος άνθρωπος.

Ακόμα και σαν μια διαδικασία απλής αξιολόγησης, το αποτέλεσμα καταγράφει θετικό πρόσημο. Μια παραπάνω ανάληψη ατομικής ευθύνης, ένα κάψιμο μηχανιστικής πεποίθησης σήμερα, μια λιγότερο δυστοπική κοινωνία αύριο.

Σμύρνη,

100 χρόνια κρατά αυτή η θλίψη!

14^η Σεπτεμβρίου, Καταστροφή της Σμύρνης

Η 14η Σεπτεμβρίου έχει ορισθεί από την Ελληνική Βουλή ως η «ημέρα εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος», η οποία κορυφώθηκε με την καταστροφή της Σμύρνης και τον αφανισμό εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων και Αρμενίων κατοίκων το 1922.

Το αφιέρωμα αυτό αποτελεί συρραφή και καταγραφή γεγονότων από πηγές, με σεβασμό σ' εκείνες της μέρες του πόνου και του ξεριζωμού... για όλα τα δάκρυα και «τις προσευχές που έμειναν μετέωρες μεταξύ ουρανού και καταστροφής.»...

Μια πόλη με περισσότερα από 5.000 χρόνια ιστορίας. Μια πόλη που ιδρύθηκε το 3.000 π.Χ. και που «μετακινήθηκε», από εκεί που βρισκόταν αρχικά, κατά την ελληνιστική περίοδο όταν την «επανίδρυσε» ο Μέγας Αλέξανδρος. Η «νεωκόρος», για τους Ρωμαίους που την αναγνώρισαν ως θεότητα... Ήταν «μήλον της έριδος» για αιώνες. Βενετοί και Γενουάτες ήθελαν να την

κατακτήσουν, τα κατάφεραν οι Οθωμανοί το 1424, αλλά η Σμύρνη συνέχιζε να ευημερεί, χάρη στον ελληνικό χαρακτήρα που διατηρούσε...

....Βεγγέρα το βράδυ με σύκα, καρύδια και κουβέντα, ζεστασιά από το μαγκάλι, δουλειές στο χωράφι, τα κουκούλια, τη θάλασσα και τον αργαλειό αλλά και γιορτές με φαγητό, τραγούδι και

χορό είχε η ζωή των Μικρασιατών πριν τον ξεριζωμό. Σε κάποιες περιπτώσεις οι μνήμες φαίνεται να ξεθωριάζουν, είτε από τα χρόνια είτε από την ανάγκη των ανθρώπων να ξεχάσουν τα δυσάρεστα, σε ορισμένες περιπτώσεις είναι τόσο ισχυρές και ξεκάθαρες που αποκαλύπτουν πολύτιμες πληροφορίες για γεγονότα, ήθη και έθιμα, γεωγραφικές πληροφορίες και λαογραφικά στοιχεία.

Πλούσιες αλλά και συναισθηματικά φορτισμένες είναι οι μαρτυρίες των προσφύγων που αφορούν την καθημερινή ζωή, τις συνήθειες των κατοίκων, τα έθιμα και τη λαογραφία του τόπου.

Ελληνικά σχολεία όπου πήγαιναν αγόρια και κορίτσια. Ελληνική η γλώσσα που μιλούσαν μεταξύ τους και η θρησκεία δική τους. Οι Έλληνες ήταν χριστιανοί Ορθόδοξοι και πήγαιναν στην εκκλησία. Γιόρταζαν τις γιορτές -καθώς οι Τούρκοι δεν τους το απαγόρευαν- και τηρούσαν τα έθιμα -όπως το Πάσχα- βάζοντας κόκκινα αυγά, κάνοντας περιφορά του Επιταφίου και ψήνοντας αρνιά και τσουρέκια.

Από τις αναμνήσεις τους «ξεπηδούν» κι άλλα μικρά και καθημερινά, όπως το μπακιρένιο μαγκάλι, με το

οποίο ζεσταινόταν η οικογένεια, το λαβόμανο (μια κανάτα σε έναν δίσκο για το καθημερινό πλύσιμο) και το παγωτό γλασάδα που πουλούσαν πίσω από τον σταθμό.

«Έλα να σε κεράσω μια γλασάδα», έλεγαν οι παγωτατζήδες και η χαρά των μικρών παιδιών ξεχείλιζε...

Και μετά... καταστροφή...

“Γη της Ιωνίας που άντεξες πάνω από 2000 χρόνια τον πονεμένο αλλά και ηρωικό βίο, τους καημούς των Ελλήνων, και αλώθηκες μέσα στις φλόγες και τους καπνούς.

Ερείπια ζωής που έμειναν αλειτούργητα μετά το 1922.

Τάφοι προγονικοί που έσβησε το καντήλι σας.

Τοιχογραφίες ναών ιερές που καπνιστήκατε από αλλόθρησκα χέρια. Αρχοντικά που ερημώσατε κάτω από το άγρυπνο φουρτουνιασμένο βλέμμα του Αιγαίου πελάγους.

Ναοί που μείνατε έρημοι μέσα στην λευκότητα της μεταφυσικής σας ελπίδας.

Φως της Ιωνίας που σβήστηκε η ελληνική δάδα σου. Φωνές ελληνικές των απέναντι παραλιών που δεν ακούγεστε πια.

Προσευχές που μείνατε μετέωρες μεταξύ ουρανού και καταστροφής” .

«ΘΡΗΝΟΙ & ΠΑΙΝΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΑΜΕΝΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ»

Η Μικρασιατική Εκστρατεία διήρκεσε τρία δραματικά όσο και επικά έτη. Ξεκίνησε τον Μάιο 1919 και έληξε τον Σεπτέμβριο 1922. Από την έναρξή της μέχρι και την τελική έκβασή της κινήθηκε, εξελίχθηκε και έληξε χωρίς ποτέ να υπάρχει ενιαίο συγκροτημένο στρατιωτικό, πολιτικό και συνολικά στρατηγικό εθνικό σχέδιο με συγκεκριμένο στόχο σε συγκεκριμένο χώρο. Ούτε ενιαία ηγεσία, πολιτική και στρατιωτική είχε. Ούτε συμμάχους...

Η Μικρασιατική Εκστρατεία εξελίχθηκε βάσει αποφάσε-

ων, που στον εκάστοτε συγκεκριμένο χρόνο, ελήφθησαν αποσπασματικά και συχνά συναισθηματικά επηρεαζόμενες ισχυρά από τις καθεμιά φορά διαφορετικές συγκυρίες, τις εναλλασσόμενες διεθνείς ισορροπίες και τις σταθερές αλλά όχι πάντοτε ρεαλιστικές επιθυμίες των Ελλήνων ηγετών και πολιτών.

"... Ο καπνός εσκόρπισε παντού κι έπνιξε τη Σμύρνη. Κι έτσι, καθώς κείνοι πο 'χαν έβρει καταφύι στην καρδιά τσι πόλης, αναγκαστήκανε με τις φλόγες να 'βγουν από

τις τρύπες των, ετρέξαν ό-
πως-όπως στην παραλία,
φορτώνουντας όλο και πίο-
τερο την προκουμαία και
σπρώχνουντας προς τη θά-
λασσα τσ' άλλοι πο 'χαν
πιάσει θέση στην άκρια και
θεωρούσαν τσ' εαυτοί των
τυχεροί που θα 'νουςαν οι
πρώτοι για τα παπύρια.

ντουνε για δαύτοι οι οχτροί.
Απελπισμένοι κειδανά, κυ-
κλωμένοι απ' όλες τις με-
ριές, εχανούντουσαν κι α-
ναμετάξυ των οι οικογένειες
και φωνάζαν οι μανάδες τα
παιδιά των και φωνάζαν τα
παιδιά της μανάδες...".

Τρέχανε οι κυνηγμένοι απ'
τις φλόες προς την παραλία
και στοιβαζούντουσαν σ'
τσι κυνηγμένοι απ' τσι
σφαιές, δεν αντέχανε πολλοί
την πίεση στην άκρια, χά-
νανε την ισορροπία των κι
ηπέφτανε κειδανά στο νερό
του λιμανιού. Οι επόμενοι
σκαρφαλώνανε στα βαρκά-
κια π' ελυϊόντουσαν στη
θάλασσα δεμένα απ' τις
πλώρες των με τσι ντόκοι.
Οι μεθεπόμενοι βουτάν
κι αυτοί να πιαστούνα από
μιάνε κουπαστή, απ' ένα
κουπί, ό,τι τέλος πάν-
των, κι ήφερναν τούμππα
τις βάρκες κι επνιούντου-
σαν όλοι μαζί. Μπρος
γκρεμός κι οπίσω ρέμα
ήντουνε για τσ' άμοιροι τσι
πρόσφυοι και τσι ντόπιοι
π' επάλευανε με νύχια και
δόντια να σωθούνε αλλά
βλέπανε τώρα πως για
από φωτιά θα πάνε για
από νερό κι άμα γλιτώ-
σουνε κι απ' τα δυο, ο άλ-
λος μέάλος κίντυνος ή-

Παράλληλα με την ταπεινω-
τική ήττα του ελληνικού
στρατού στο μέτωπο της
Μικρασίας και λίγες μόνο
μέρες πριν την ολέθρια εμ-
φάνιση Τσετών και Τούρ-
κων στρατιωτών στην πρω-
τεύουσα της Ιωνίας, ο πλη-
θυσμός της Σμύρνης εξακο-
λουθεί να πιστεύει στο θαύ-
μα, που δεν ήρθε ποτέ.

Εκατομμύρια πρόσφυγες
εγκαταλείπουν τα πατρογο-
νικά τους και αναζητούν
προστασία στη μάνα-
Ελλάδα, όπου τους περιμέ-
νουν νέες δυσκολίες...

Στις 24 Αυγούστου/6 Σε-
πτεμβρίου (Καινούργιο και
Παλαιό Ημερολόγιο) όπου
τελικώς αναχώρησε και η
τελευταία ελληνική στρατιω-
τική δύναμη κανείς δεν
μπορούσε να φανταστεί τι
έπεται. Μια μέρα μετά οι
χιλιάδες πρόσφυγες που
κατέκλυζαν όλο το μήκος
της περίφημης προκουμαίας
"Κε" της Σμύρνης περίμε-
ναν μάταια τα ήδη επιταγ-
μένα ελληνικά πλοία για τη
μεταφορά τους στα γειτονι-
κά ελληνικά νησιά (Χίο,
Μυτιλήνη, Οινούσες). Δύο
αμερικανικά αντιτορπιλικά
στάλθηκαν, για την εξυπη-
ρέτηση των προσφύγων,
μετά από έντονη παρέμβα-
ση του Αμερικανού Προξέ-
νου G. Horton. Την επομέ-
νη, 26 Αυγούστου/8 Σε-
πτεμβρίου (1922), αναχω-
ρούν οι ελληνικές Αρχές
Σμύρνης.

Οι χιλιάδες των προσφύγων αρχίζουν να κατακλύουν την Ελλάδα σε όλη η της την επικράτεια.

Το κράτος είναι ανίκανο να στεγάσει τόσο πληθυσμό.

Η υποχρέωση υποδοχής, περίθαλψης και ένταξης των προσφύγων αναγκάζει την ελληνική κυβέρνηση να ζητήσει βοήθεια από την Κοινωνία των Εθνών με δάνειο 10.000.000 λίρες Αγγλίας και να προσφύγει σε διαρκείς εξωτερικούς δανεισμούς με καταθλιπτικούς για την οικονομία όρους και σκανδαλώδεις ρήτρες, υπεύθυνες τόσο για την εσωτερική κρίση του 1929 – αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης- όσο και για την πτώχευση του 1932.

Η Μικρασιατική Καταστρο-

φή θεωρείται σίγουρα η μεγαλύτερη συμφορά τού νεότερου Ελληνισμού. Εκατοντάδες Έλληνες από την Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη ξεριζώθηκαν από τις προαιώνιες πατρικές τους εστίες. Με την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών, Έλληνες και Αρμένιοι Χριστιανοί, όσοι δεν εξοντώθηκαν, ήρθαν πρόσφυγες στην Ελλάδα χωρίς τις περιουσίες τους.

Το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών πληθυσμών της Ανατολής, βέβαια, είχε ήδη εγκαταλείψει τα πάτρια εδάφη εξ αιτίας των διωγμών που είχαν εξαπολύσει οι Τούρκοι. Αντίθετα στην Ελλάδα ζούσαν 500.000 Τούρκοι, οι οποίοι δεν είχαν λόγο να επιστρέψουν στην

Τουρκία αν δεν ήταν υποχρεωμένοι να το πράξουν από την ανταλλαγή πληθυσμών.

Η «ανταλλαγή των πληθυσμών» έβαλε τέλος στην «Μεγάλη Ιδέα» που επί 100 χρόνια αποτελούσε στόχο της εξωτερικής πολιτικής των Ελλήνων. Η συνθήκη της Λωζάνης όμως έθετε ως κριτήριο της «ανταλλαγής» το θρήσκευμα. Έτσι, με την αποχώρηση των μουσουλμάνων στο θρήσκευμα, η Ελλάδα έγινε χώρα εθνικά και θρησκευτικά ομοιογενής. Η χρεοκοπημένη Ελλάδα, πάντως, έπρεπε να στεγάσει και να περιθάλψει τον πληθυσμό των προσφύγων. Δύσκολοι χρόνοι, ταραγμένοι πολιτικά, φορτισμένοι συναισθηματικά.

Μέχρι την καταστροφή της Σμύρνης στην πόλη ζούσαν 270.000 άνθρωποι εκ των οποίων οι 140.000 ήταν Έλληνες, 80.000 μουσουλμάνοι Τούρκοι, 20.000 Εβραίοι και 12.000 Αρμένιοι. Η Γκιασούρ Ιζμίρ, η «άπιστη» Σμύρνη, όπως την αποκαλούσαν οι Τούρκοι, χάθηκε στις φλόγες.

Η ελληνική κοινωνία άρχισε να μεταβάλλεται σε πολλούς τομείς. Η άφιξη και η εγκατάσταση των προσφύγων επηρέασε κάθε πτυχή της οικονομικής της κοινωνικής, της πολιτικής και της πολιτιστικής ζωής. Δημιουργήθηκε πολυπληθής εργατική τάξη στα μεγάλα αστικά κέντρα, ενισχύθηκε η αστυφιλία, οι συντηρητικές κοινωνίες στις πόλεις, αλλά και στα χωριά, ήρθαν σε επαφή με νέες αξίες και συνήθειες τις οποίες δεν αποδέχθηκαν εύκολα. Η διαφορά στον τρόπο ζωής, ακόμα και στη γλώσσα μερικές φορές έκανε τους ντόπιους να αντιμετωπίζουν με καχυποψία τους πρόσφυγες. Η ανταλλαγή των πληθυσμών άλλωστε έφερε στην Ελλάδα 300.000 άνδρες με δικαίωμα ψήφου. «Έτσι, η υποδοχή των προσφύγων δεν σήμαινε απαραίτητως και το τέλος των δοκιμασιών τους αλλά και των αντιπαράθεσεων. Παράλληλα όμως, χάρη σ' αυτούς, στον πολιτισμικό τομέα έκαναν την εμφάνισή τους νέα ακούσματα, «τα μακρόσυρτα τραγούδια ανατολίτικα» όπως έγραψε ο Παλαμάς, νέες πνευματικές αναζητήσεις και νέα λογοτεχνικά ρεύματα. Η επιστημονική, η πνευματική και η καλλιτεχνική ζωή του τόπου αναζωογονήθηκε με προσωπικότητες όπως ο Ηλίας Βενέζης, ο Τάσος Αθανασιάδης, ο Γιώργος Σεφέρης, ο Φώτης Κόντογλου, η Διδώ Σωτηρίου, ο Δημήτρης Ψαθάς, ο Γεώργιος Μέγας, ο Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος, ο Μανόλης Ανδρόνικος, ο Θανάσης Απάρτης, ο Κάρολος Κουν, ο Μέντης Μποσταντζόγλου (Μποστ), η

Έλλη Σουγιουτζόγλου-Σεραϊδάρη (Nelly's) και τόσο άλλοι.

Τον Ιανουάριο του 1929 η εφημερίδα Φως επισκέφθηκε για πολλοστή φορά τον συνοικισμό Τούμπας και παρουσίασε με γλαφυρότητα τη διαιωνισθείσα πλήρη εξαθλίωση, την οικονομική καχεξία, την ηθική κατάπτωση, την άνιση μεταχείριση και την αγραμματοσύνη «ενός κόσμου... άλλοτε ευτυχισμένου», ο οποίος «σήμερα είναι καταδικασμένος να σαπίσει μέσα στην υγρασία ή να κοκκαλιάσει

από το κρύο κάτω από τας παράγγας και τους θαλάμους της Τούμπας...». Σήμερα 100 χρόνια μετά, οι συνθήκες για την Ελλάδα είναι διαφορετικές. Οι νέες γενιές των Ελλήνων είναι σε μεγάλο βαθμό απόγονοι των προσφύγων. Οι πέρα από το Αιγαίο πατρίδες ζουν στην ψυχή τους, στην ψυχή μας, πέρασαν στο DNA μας. Και όλα αυτά γιατί από την μεγάλη αυτή καταστροφή κατορθώσαμε να σώσουμε, με χιλιάδες δυσκολίες, το πιο πολύτιμο κομμάτι, τους ανθρώπους.

Από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι τα πρώτα έτη του 20ού καταγράφεται παρουσία του Τεκτονισμού στην Σμύρνη, με τη λειτουργία τουλάχιστον πέντε στοών ευρωπαϊκής προέλευσης:

1. η Στοά Meles, παράρτημα της γαλλικής στοάς στην Ανατολή, η οποία χρησιμοποιούσε την ελληνική γλώσσα γιατί η πλειονότητα των μελών της ήταν Ελληνορθόδοξοι Οθωμανοί υπήκοοι ή Έλληνες υπήκοοι και λειτούργησε από το 1867 ως το 1870.
2. η Στοά Homère, και αυτή παράρτημα της γαλλικής

στοάς, η οποία αδιαφιλονίκητα έπαιξε τον σημαντικότερο ρόλο και αριθμούσε τα περισσότερα μέλη. Απαρτιζόταν από Ευρωπαίους αλλά και Οθωμανούς κάθε θρησκευματος (συμμετείχαν μάλιστα και μουσουλμάνοι προύχοντες της Σμύρνης).

3. η Στοά Mille, παράρτημα ιταλικής στοάς, που ιδρύθηκε το 1913.

4. η Στοά Unione, και αυτή παράρτημα ιταλικής στοάς, που ιδρύθηκε επίσης το 1913 και έπαψε να λειτουργεί το 1914, με την έναρξη του Α΄ ΠΠ, και

5. η Στοά Zoroaster, παράρτημα αυστρουγγρικής στοάς.

Σε αυτές πρέπει να προστεθούν:

1. Η Στοά Guneche (Güneş), που λειτουργούσε από το 1917 ως παράρτημα τουρκικής στοάς η οποία είχε ιδρυθεί το 1909. Η Στοά Guneche έπαψε να λειτουργεί τον Μάιο του 1919, όταν τα ελληνικά στρατεύματα έφτασαν στη Σμύρνη.

2. Η Στοά Ιωνία, παράρτημα ελληνικής στοάς στην Ανατολή που ιδρύθηκε τον Μάιο του 1919.

Διαθέτουμε ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία, τους μηχανισμούς στρατολόγησης ή τον αριθμό των μελών των στοών. Η ποικιλία των στοών και των παραρτημάτων τους μαρτυρεί τη σημασία που είχαν για τις ελίτ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αυτές οι νέες μορφές κοινωνικότητας που είχαν έρθει από τη Δύση. Οι στοές αυτές διαδραμάτισαν, η καθεμιά με τον τρόπο της, σημαντικό ρόλο στη Σμύρνη, κυρίως στο πεδίο της φιλανθρωπίας και της εκπαίδευσης. Έτσι, η Στοά Homère διοργάνωνε για τα μέλη της ομιλίες με φιλοσοφικά θέματα ή για ζητήματα της επικαιρότητας και παράλληλα προσπαθούσε να χρηματοδοτήσει φιλανθρωπικά έργα και να συμβάλει τρόπον τινά στην αρμονική συνύπαρξη των διαφορετικών στοιχείων του πληθυσμού της Σμύρνης. Μέσα σε μια τέτοια προοπτική, στο διάστημα 1913-1914 επεξεργάζεται ένα σχέδιο ίδρυσης επαγγελματικής σχολής στην Κωνσταντινούπολη: η σχολή θα

πρόσφερε ειδική εκπαίδευση σε τρεις κλάδους (γεωργία, εμπόριο και βιομηχανία) και θα δεχόταν μαθητές από διάφορες ομάδες και κοινότητες, ώστε, όπως γράφει ο αρχηγός της Στοάς, «να αμβλυνθεί ο ανταγωνισμός των φυλών και των δογμάτων, καθώς οι μαθητές από όλα τα κοινωνικά περιβάλλοντα θα αναγκάζονται στα θρανία της σχολής να γίνουν συμμαθητές και φίλοι». Το σχέδιο δεν πραγματοποιήθηκε επειδή ξέσπασε ο πόλεμος.

Όσο για τον πολιτικό ρόλο των Στοών, είναι δύσκολο να τον προσδιορίσουμε με σαφήνεια, αλλά δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ως προς το εξής: κάθε Στοά-παράρτημα επιζητά να προωθήσει τα συμφέροντα της χώρας από την οποία εξαρτάται. Η προσπάθεια αυτή πραγματοποιείται κυρίως μέσω των δεσμών που διατηρεί με πολλούς από τους προύχοντες της Σμύρνης, όποιο και αν είναι το δόγμα τους ή η κοινότητα στην οποία ανήκουν: δεσμοί που συνάπτονται είτε γιατί οι τελευταίοι είναι και οι ίδιοι μέλη κάποιας στοάς είτε γιατί έχουν σχέσεις με μασόνους.

Μέλος τεκτονικής Στοάς «Ιωνία» Σμύρνης κατά τα έτη 1919-1922, λέγεται ότι ήταν ο Χρυσόστομος Σμύρνης ή Χρυσόστομος Καλαφάτης τον οποίον η Ιερά Σύνοδος αγιοποίησε ως Εθνομάρτυρα το 1992 και του οποίου οι διδασκαλίες και επιλογές 100 χρόνια πριν καταδεικνύουν ίσως την τεκτονική του παιδεία και ιδιότητα: Κατάργηση τσιγγάνων, κατάργηση των νηστικών και αργιών. κατάργηση του μοναχισμού, συ-

μπόρευση της Εκκλησίας με την Επιστήμη (χριστιανικό σοσιαλισμό, όπως ο ίδιος ανέφερε), έκδοση του περιοδικού "Άγιος Πολύκαρπος" με παρουσίαση ομιλιών από Προτεστάντες θεολόγους κ.άλ.

ΠΗΓΕΣ:

Η Μικρασιατική Εκστρατεία ([Νικόλαος Μέρτζος](#))

http://oceanis.lib2.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/223/pol_00594.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ΑΠΕ-ΜΠΕ/Π. Γιούλτση /

<https://www.pontosnews.gr/686201/politika-mikrasiatika/mikrasiatiki-katastrofi-i-zoi-prin-apo-ton-xerizomota-eiche/>

ΣΜΥΡΝΗ 1922 (Τόνια Μανιατέα)

<https://history.arsakeio.gr/index.php/mikrasiatika/209-an-kseginountai-oi-psyxes>

<http://histsociety.web.auth.gr/%CE%A0%CE%A1%CE%91%CE%9A%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91%20%CE%9B%202010.pdf>

http://tektionismos.blogspot.com/2012/07/blog-post_11.html

<https://www.lifo.gr/podcasts/istoria-mias-polis/otan-oi-prosfyges-toy-1922-eftasan-stin-athina>

Όταν οι πρόσφυγες του 1922 έφτασαν στην Αθήνα. Η Αγιάττη Μπενάρδου συζητά με τον ιστορικό και διευθυντή των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ), Κωστή Καρπύζηλο, για τους πρόσφυγες του 1922 και τη νέα φάση στη ζωή της Αθήνας που προέκυψε κατόπιν.

Α.Π.

Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας

(29/9/480 π.Χ.)

Στους “Πέρσες” του Αισχύλου

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας αποτελεί την πλέον περίφημη μάχη της αρχαιότητας και μια από τις σημαντικότερες στην παγκόσμια στρατιωτική ιστορία. Η έκβασή της είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση του περσικού κινδύνου από την Ελλάδα, η σημασία της νίκης όμως αφορά στο μέλλον όλης της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Η ναυμαχία διεξήχθη στις 28 ή 29 Σεπτεμβρίου του 480 π.Χ. (υπάρχει και η εκδοχή της 22ας Σεπτεμβρίου) στο στενό της Σαλαμίνας. Ο ελληνικός στόλος με μικρές δυνάμεις αλλά με άριστη τακτική υπό την εμπνευσμένη ηγεσία του

Θεμιστοκλή κατατρόπωσε τον πανίσχυρο στόλο των Περσών. Την αυγή της 28ης ή 29ης Σεπτεμβρίου του 480 π.Χ. οι δύο στόλοι βρέθηκαν ο ένας απέναντι στον άλλο, έτοιμοι για ναυμαχία. Ο Ξέρξης, βέβαιος για τη νίκη του, καθόταν σε χρυσό θρόνο πάνω στο όρος Αιγάλεω, για να απολαύσει το πολεμικό θέαμα.

Πρώτοι όρμησαν οι Έλληνες, ψάλλοντες τον παιάνα: «Ω παιδιάς Ελλήνων ίτε, ελευθερούτε, πατρίδα, ελευθερούτε δε παιδιάς, γυναίκας, θεών τε πατρώων έδη, θήκας τε προγόνων· νυν υπέρ πάντων αγών». Αρχισε, τότε, ένας αγώνας άγριος, σκληρός και φοβερός. Μέχρι το μεσημέρι, η νίκη άρχισε να γέρνει προς τη

μεριά των Ελλήνων. Η μάχη συνεχίστηκε όλη την ημέρα, ώσπου το βράδυ η θάλασσα ήταν γεμάτη από ξύλα και περσικά κορμιά.

Οι Πέρσες είχαν νικηθεί. Ταπεινωμένος ο Ξέρξης κατέφυγε με τα υπολείμματα του στόλου του στον Ελλήσποντο.

Στον απόηχο της νίκης των Ελλήνων στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ. ο Αισχύλος, ένας εκ των τριών μεγαλύτερων τραγικών ποιητών, παρουσιάζει τους «Πέρσες» και κερδίζει στους θεατρικούς αγώνες. Το βαθύτερο νόημα της τραγωδίας αυτής ήταν η κυριαρχία των ηθικών και θρησκευτικών πεποιθήσεων και του ίδιου του ποιητή, με την παρουσίαση της τραγικής κατάληξης του υβριστή Πέρση βασιλιά στην καταστροφή και τον αφανισμό. Η ύβρις, η αλαζονεία, η ενοχή, η βία, η ασέβεια στα ιερά, επιφέρουν τη νέμεση, την τιμωρία των θεών, με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης, αλλά και τη διδαχή.

Κορύφωση στο έργο αποτελεί η εμφάνιση στο τρίτο επεισόδιο του παλιού βασιλιά Δαρείου, ως ειδωλο του Κάτω Κόσμου, που με τα λόγια του αναδεικνύει το μεγαλείο των Ελλήνων και δικαιώνει τον τρόπο ζωής τους, με τις υψηλές αξίες, τις ηθικές βάσεις και κυρίως το σεβασμό στους θεούς.

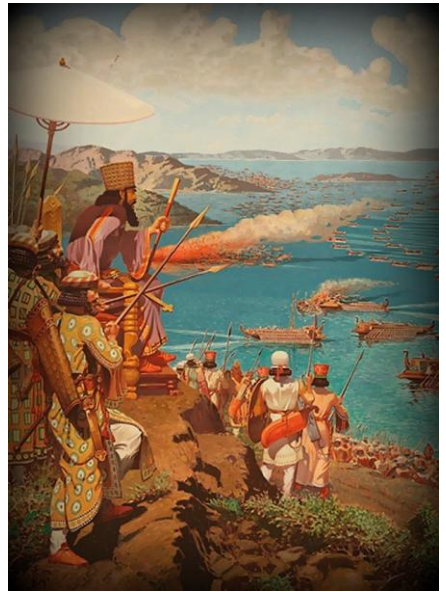
Ο Δαρείος εμφανίζεται μετά από επίκληση της συζύγου του βασίλισσας Ατοσσας και του χορού των γερόντων για να στηρίξει με τις συμβουλές του το περσικό βασίλειο, μετά τη φοβερή συντριβή. Η ανησυχία είναι μεγάλη, οι γέροντες φοβισμένοι για τον αφανισμό όλου του ανδρι-

κού πληθυσμού της αυτοκρατορίας, άρα και της ερήμωσης της και η βασίλισσα τρομοκρατημένη από ένα όνειρο που το θεωρεί προμήνυμα του πικρού τέλους της γενιάς της και της χώρας της.

Ο Δαρείος εμφανίζεται ισχυρός, όπως ήταν και όσο ζούσε. Ζητά να μάθει το λόγο που τον κάλεσαν και τι βαρύ κακό βρήκε τους Πέρσες. Ο χορός δεν τολμά. Απευθύνεται στη σύζυγό του. Η βασίλισσα του λέει την αλήθεια «εν βραχεί λόγω», ό,τι του λέει όμως είναι βαρύ και κάθε κουβέντα μεγαλώνει τον πόνο, αλλά και την ευθύνη του γιού της του Ξέρξη. Προσπαθεί να τον δικαιολογήσει. «Είναι θούριος, αψύς», «ήλθε δαίμων μέγας και του πήρε τα μυαλά», «έπαιρνε διδάγματα από φίλους κακούς». Όμως ο Δαρείος αντιλαμβάνεται την ύβρη του γιού του, αποτέλεσμα της αλαζονείας του. Εμβρόντητος ακούει την ευφυή κατά τα άλλα, σύλληψη του Ξέρξη «να ζέψει τον Ελλήσποντο με μηχανές ως πέρα», ώστε να επιτεθεί στην Ελλάδα και από τη θάλασσα και από η στεριά. «Μέγα Βόσπορο» τον αποκαλεί και εμφανώς θέτει την υπέρβαση της φυσικής τάξης ως το στοιχείο που θα επιφέρει την τραγωδία. Ο Ξέρξης τολμά να μετατρέψει τη θάλασσα σε στεριά και διαπράττει ύβρη προς τους θεούς, ξεπερνώντας τα όρια των ανθρώπων, έστω και αν πρόκειται για τους βασιλείς της Περσίας που θεωρούνταν ισόθεοι και κυβερνούσαν -ελέω θεού- σε απόλυτη μοναρχία. «Ο άμυαλος νόμισε πως μπορούσε τους θεούς όλους να

τους νικήσει, και τον Ποσειδώνα ακόμα!».

Οι θεοί κρίνουν και αποδίδουν τη δικαιοσύνη, παραστέκοντας αυτόν που σέβεται την κοσμική ισορροπία και λειτουργεί σύμφωνα προς την κοσμική τάξη. Για όλες τις άλλες συμπεριφορές, το λόγο έχει η νέμεσις, η τιμωρία.

Αυτή η άποψη του Αισχύλου, περί ανταποδοτικής συμπεριφοράς των θεών στις πράξεις των ανθρώπων, επικουρείται και από την εμφάνιση τόσο του Δαρείου, όσο και του Ξέρξη στο επόμενο επεισόδιο της τραγωδίας. Οι Αθηναίοι πολίτες θα παρακολουθήσουν τον Πέρση βασιλιά, στη χειρότερη στιγμή της ζωής του, της απόλυτης πτώσης, να απολογείται μπροστά τους και να λαμβάνουν ηθικά διδάγματα, όπως ότι η υπερηφάνεια οδηγεί στην πτώση και ο κύκλος ζωής και εξέλιξης είναι ίδιος για όλους, βασιλείς ή θνητούς και ότι τόσο η σοφία του μηδέν άγαν, όσο και το μεγαλείο του μέτρου είναι τα υψηλά μαθήματα ενός ξεχωριστού τρόπου ζωής.

M.B.

3 Μαθητές μελετάνε το "Regius Poem"

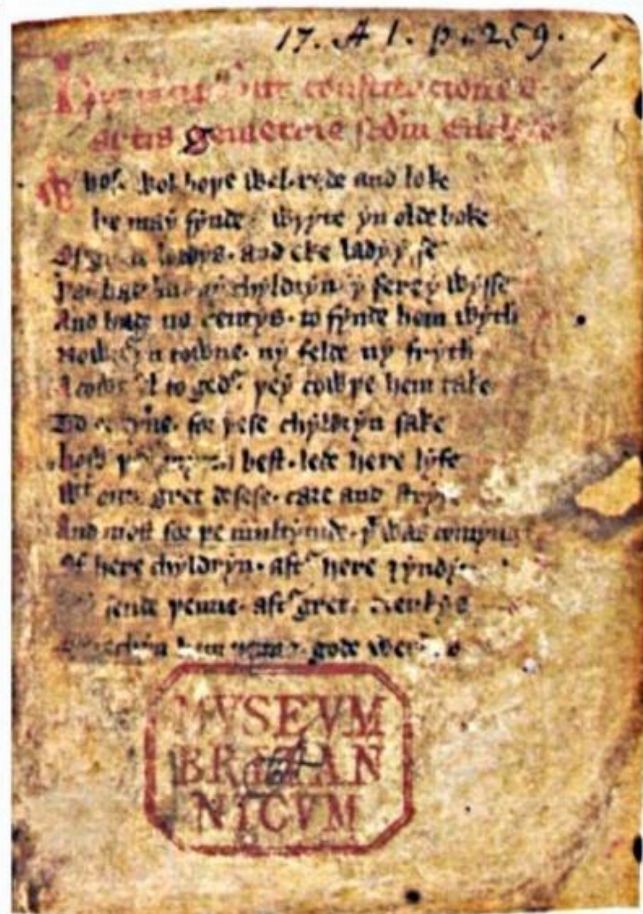
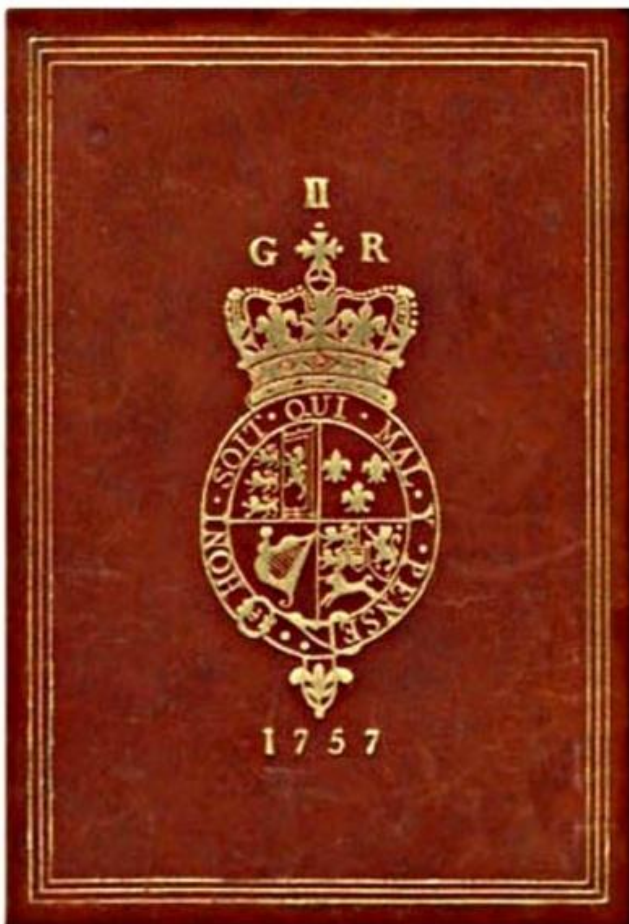
επίσημη ιστορική αρχή. Όσο πιο πολύ κοιτάμε πίσω στο χρόνο τόσο πιο δύσκολο είναι να διακρίνουμε πως ολοκληρώθηκε μια τέτοια μετάβαση. Ο συνδυασμός της

Λονδίνο 24/06/1717
Πανδοχείο της Χήνας και της Σχάρας, ίδρυση της πρώτης Μεγάλης Στοάς στην ιστορία του Ελευθεροτεκτονισμού.

Freemasons ή όπως αλλιώς ήταν γνωστοί;

Οι ρίζες της μυθικής αδελφότητας χάνονται στο βάθος των αιώνων.

έλλειψης απτών στοιχείων μαζί με τη μυθική διάσταση που οι Ελευθεροτέκτονες συχνά υιοθετούν για συμβολικούς λόγους, κάνουν πολύ δύσκολη την τεκμηρίωση μιας αδιαμφισβήτητης αλή-

Πράγματι από εκείνη την ημέρα και μετά ο Ελευθεροτεκτονισμός αποκτά μια επίσημη ιστορικά καταγεγραμμένη οντότητα μέσω της οποίας εδραϊώνεται διαδίδεται και αποκτά επίσημο χαρακτήρα. Τι συνέβαινε όμως όμως μέχρι τότε; Ποιοι ήταν οι Ελευθεροτέκτονες, Φραμασόνοι,

Πράγματι είναι ευρέως αναγνωρισμένη η προέλευση του θεωρητικού Ελευθεροτεκτονισμού από τον πρακτικό τεκτονισμό και την οικοδομική τέχνη αλλά ελάχιστα είναι τα επισημονικά ιστορικά δεδομένα που να συνδέουν το σημερινό θεωρητικό Ελευθεροτεκτονισμό με κάποια

θειας σχετικά με την προέλευση αρκετών πρακτικών.

Έτσι πολλοί σήμερα εσφαλμένα συγχέουν την ίδρυση της Μεγάλης Στοάς της Αγγλίας το 1717 με την ίδρυση του Ελευθεροτεκτονισμού άλλοι πάλι αναζητούν την προέλευση του ακόμη και στα αρχαία

μυστήρια πολύ πριν την δημιουργία ακόμα και των πρακτικών τεκτονικών στοών.

Μια από τις πλέον σημαντικές πηγές για μελέτη της Ελευθεροτεκτονικής ιστορίας είναι το αρχαίο χειρόγραφο "Regius Poem". Αγνώστου συγγραφέα και χαμένο για πολλούς αιώνες ανάμεσα σε ιδιωτικά και δημόσια αρχεία αποτελεί σήμερα την παλαιότερη γραπτή αναφορά σε Ελευθεροτεκτονικές πρακτικές, παρουσιάζοντας σε στίχους και με σαφήνεια, οδηγίες για τη λειτουργία μιας στοάς.

Το χειρόγραφο αποτελεί κατά πάσα πιθανότητα συλλογή από παλαιότερα χειρόγραφα και πολλοί το τοποθετούν ημερολογιακά στο 1390. Ο Edward August Bond (1815 - 1898) όμως, επιμελητής χειρόγραφων στο Βρετανικό Μουσείο, του έδωσε μια ημερομηνία 50 χρόνια αργότερα, περίπου στο 1440. Υποστήριζε επίσης ότι γράφτηκε από έναν ιερέα. Οι σύγχρονες τεχνικές χρονολόγησης, όντως το εκτιμούν μεταξύ 1425 και 1450.

Υποστηρίζεται δε, ότι γράφτηκε για να αντικρούσει

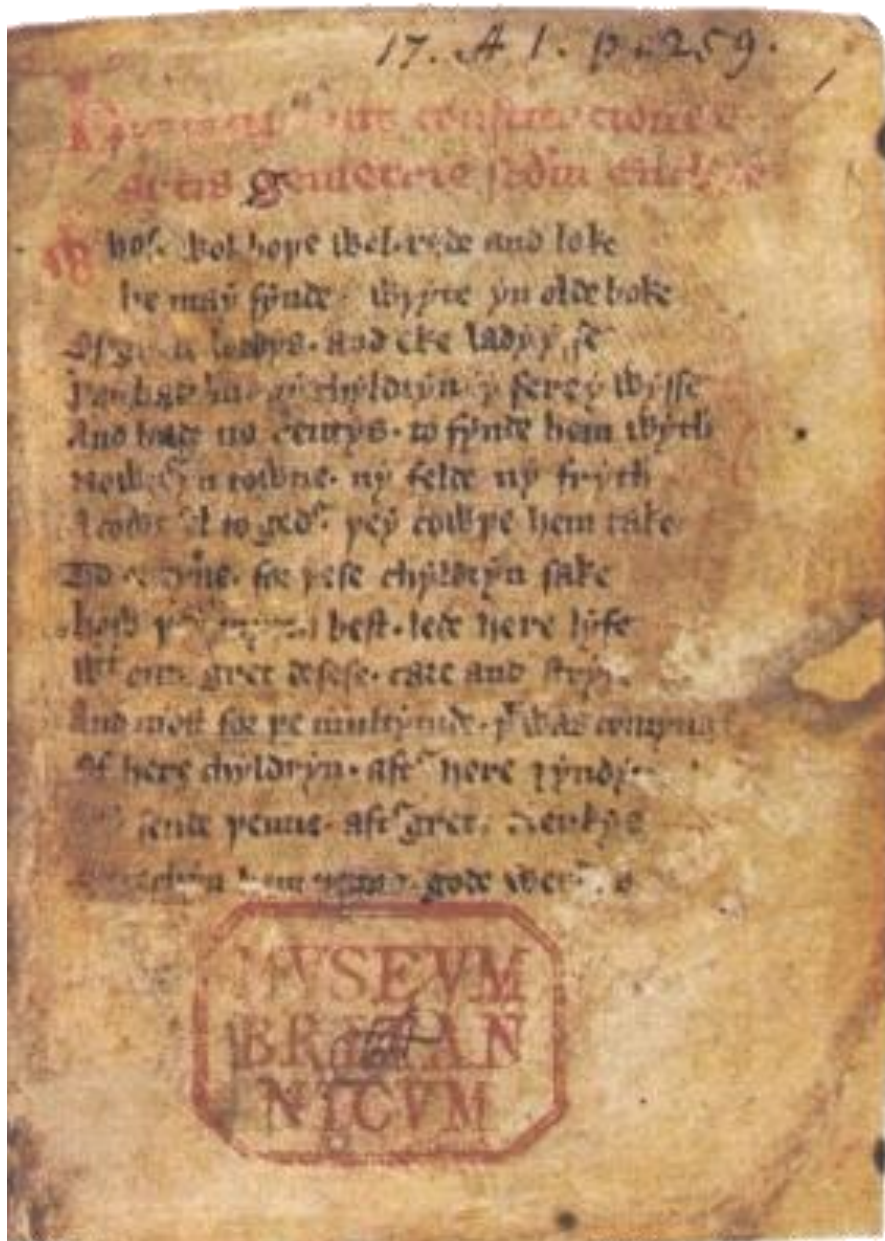
ένα καταστατικό του 1425, το οποίο απαγόρευε τις συνελεύσεις. Πιθανότατα γράφτηκε στην Northumbria, περιοχή ανάμεσα στην Αγγλία και τη Σκωτία, εκεί που βρίσκεται δηλαδή το York, μια περιοχή με πλούσια τεκτονική ιστορία.

Η ακριβής προέλευση του Regius Poem όπως αναφέρθηκε είναι ασαφής. Το χειρόγραφο είχε κατάγραφεί σε διάφορους προσωπικούς καταλόγους.

Τελικά το 1757, ο βασιλιάς Γεώργιος Β' το δώρισε στο Βρετανικό Μουσείο. Πριν από τη δωρεά, το 1734, καταλογίστηκε και καταχωρήθηκε ως «Ποίημα Ηθικών Καθηκόντων».

Εξαιτίας αυτού, το ποίημα ξεχάστηκε από τον Τεκτονισμό για ένα διάστημα. Κατά τη σύνοδο της Βασιλικής Ακαδημίας του 1838 - 39, ο λόγιος James Halliwell - Phillipps (1820 - 1889) παρέδωσε μια εργασία με θέμα «Η πρώτη ιστορία του Τεκτονισμού στην Αγγλία», η οποία ήταν βασισμένη σε μεγάλο βαθμό στο Regius Poem. Το 1840 η εργασία αυτή μαζί με το ίδιο το ποίημα εκδόθηκε και από τότε πήρε το όνομα «Χειρόγραφο του Halliwell». Η λέξη Regius χρησιμοποιήθηκε για να τονιστεί η σχέση του με τη Βασιλική Βιβλιοθήκη. Σήμερα φυλάσσεται στο Βρετανικό μουσείο.

Η γλώσσα του ποιήματος είναι τα Middle English (Μέσα Αγγλικά 1150-1500 χ.κ.), παρόλο που εκείνη την περίοδο επίσημες γλώσσες ήταν τα Λατινικά και τα Γαλλικά. Τα Αγγλικά,

που θεωρούνταν η γλώσσα των απλών ανθρώπων, μόλις τα τελευταία 40 χρόνια χρησιμοποιούνταν για τα επίσημα χειρόγραφα. Επιπλέον, ο έμμετρος λόγος του ποιήματος χαρακτηριζόταν ανήθικος κατά τον Μεσαίωνα και κατάλληλος μόνο για χώρους διασκέδασης. Αυτό συνάδει με το γεγονός ότι οι συναντήσεις των τεκτόνων τότε, γίνονταν σε μπουραρίες και αντίστοιχους χώρους.

Το Regius Poem ξεκινάει με αναφορές σε τροβαδούρους να λένε την ιστορία του Ευκλείδη και πως ο τεκτονισμός ξεκινάει από τη γεωμετρία, η οποία, σύμφωνα πάντα με το κείμενο, αναπτύχθηκε πρώτα στην Αίγυπτο, με τους ακολουθούντες αυτής να είναι ευγενούς καταγωγής.

Ακολούθως περιγράφει ότι πολλές οικογένειες που έκαναν παιδιά χωρίς αρκετό εισόδημα για να τα μεγαλώσουν σωστά, τα έστελναν να μαθητεύσουν κοντά σε σοφούς δασκάλους για 7 χρόνια, ώστε να μεγαλώσουν με αρετή και όσο το δυνατόν λιγότερα δεινά. Κοντά τους, μέσα από την τέχνη της γεωμετρίας, προετοιμάζονταν να βγουν στη κοινωνία, έτοιμα να ζήσουν με έντιμο τρόπο και με ασφάλεια. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι μαθητευόμενοι, αγαπούσαν ο ένας τον άλλον σαν αδελφοί και αδελφές και όταν κάποιος από τους μαθητές ξεχώριζε, όφειλε να μεταδώσει τη γνώση του και στους υπόλοιπους. Ακόμα, αναφέρεται ότι όποια και να ήταν η κοινωνική τάξη του άλλου, η ισότητα και ο

σεβασμός ήταν δεδομένα σε αυτό το χώρο.

Ως αποτέλεσμα των κοινωνικών συνθηκών της εποχής και της σύνδεσης με τον πρακτικό τεκτονισμό το κείμενο παρουσιάζει στοιχεία που σήμερα θεωρούνται μη αποδεκτά από την σύγχρονη Ελευθεροτεκτονική ηθική. Για παράδειγμα τα μη αρτιμελή άτομα κρίνονται απαράδεκτα για συμμετοχή στο έργο.

Φυσικά υπάρχουν μια σειρά από οδηγίες και κανόνες που όχι μόνο επιβάλλονται και από τη σημερινή ηθική αλλά συχνά περιλαμβάνονται και στα σημερινά Τυπικά ή έστω αποτελούν υγιείς πρακτικές τις οποίες οι Τέκτονες προσπαθούν να ακολουθούν. Τέτοια παραδείγματα είναι συνεπής παρουσία των διδασκάλων στα συμβούλια, αλλά και η επιλογή κατάλληλων μαθητευόμενων για τη τέχνη. Είναι σαφής η απαγόρευση για αρωγή σε κλέφτες και ανέντιμους ανθρώπους. Καθορίζεται πως η νυχτερινή εργασία μπορεί να είναι μόνο πνευματική και όχι πρακτική (για ευνόητους λόγους).

Σημαντική οδηγία είναι πως δεν πρέπει τα μέλη της αδελφότητας να μειώνουν ο ένας την εργασία του άλλου αλλά ταυτόχρονα αν κάποιος κριθεί ανεπαρκής η οδηγία προς τους διδασκάλους του είναι να τον αντικαταστήσουν για το καλό του εργαστηρίου.

Σύμφωνα με το κείμενο είναι υποχρέωση του διδασκάλου να εκπαιδεύσει ολοκληρωμένα τον μαθητή έτσι που αυτός να μπορεί να

αντιμετωπίσει όλες τις πιθανές καταστάσεις που θα συναντήσει όπου και αν βρίσκεται.

Η διαφύλαξη των μυστικών της συντεχνίας, ο μη κακοπροαίρετος λόγος έναντι αδελφών και η εμπιστοσύνη θεωρούνταν, όπως και σήμερα, δεδομένα. Στις στοές αδελφοί και αδελφές εργάζονται ως θεράποντες, ο κάθε ένας με τη σειρά του, με σκοπό να αναλάβουν την καθαριότητα και τις υποχρεώσεις του κτηρίου.

Το πέρασμα από τον πρακτικό τεκτονισμό στο θεωρητικό είναι εμφανές από το γεγονός πως οι οδηγίες και οι ηθικές αρχές που προτείνονται αφορούν και τη ζωή εκτός εργαστηρίου και όχι μόνο κατά την παρουσία στη στοά. Αποσαφηνίζεται πως κάτι τέτοιο θα καθιστούσε τον Τεκτονισμό υποκριτικό και ψεύτικο. Σε αυτό το σημείο λοιπόν είναι ξεκάθαρο πως το Regius Poem δεν στοχεύει απλά να βοηθήσει στην οργάνωση για την εύρυθμη λειτουργία των στοών αλλά στην καθοδήγηση του ατόμου ώστε μέσω της ανόρθωσης του να ανορθωθούν οι κοινωνίες.

Πολύ ενδιαφέρουσα είναι και η αναφορά του ποιήματος στην τέχνη των 4 εστεμμένων. Οι 4 τέκτονες, με τα ονόματα Καστόριος, Σινφρόνιος, Κλαύδιος και Νικόστρατος, ήταν δημιουργοί αγαλμάτων με μεγάλη εμπειρία. Τους ζητήθηκε να κατασκευάσουν ένα άγαλμα για το θεό Ασκληπιό, αλλά όντας χριστιανοί αρνήθηκαν. Για αυτό, καταδικάστηκαν

σε θάνατο. Ονομάστηκαν εστεμμένοι διότι μαρτύρησαν για τη πίστη τους και η κορώννα όπως και τα κλαδιά του φοίνικα, αποτελούν σύμβολο του μαρτυρίου.

Στη συνέχεια του κειμένου βλέπουμε αναφορά στις 7 ελεύθερες τέχνες και επιστήμες. Τη γραμματική, τη διαλεκτική, τη λογική, τη ρητορική, τη μουσική, την αστρονομία και την γεωμετρία. Σήμερα γνωρίζουμε ότι το 330 σηματοδοτεί τη διατύπωση των 7 ελευθέρων τεχνών και επιστημών, οι οποίες υιοθετήθηκαν από χριστιανούς μελετητές στη Γαλλία του 12^{ου} αιώνα. Μέσα από αυτές, ο άνθρωπος μπορεί να έρθει σε επαφή με τη γνώση του Θεού. Οι τέχνες αυτές μέχρι και σήμερα υποστηρίζεται ότι είναι ίσης σημασίας. Μέσω αυτών έρχεται η κατανόηση για το Μεγάλο Αρχιτέκτονα του Σύμπαντος και την φώτιση.

Σαφείς είναι και οι οδηγίες που δίνει το κείμενο στα μέλη της συντεχνίας όσον αφορά τους κανόνες συμπεριφοράς σε σχέση με την εκκλησία. Τονίζεται η σημαντικότητα του να είναι τυπικοί σε σχέση με τον χώρο, ταπεινοί και με σεβασμό. Η υποχρέωση για προσευχή και μετάνοια είναι καθημερινή και ακόμα και αν κάποιος δεν μπορεί να παραβρεθεί στο χώρο του ναού, οφείλει να συμπεριφερθεί ανάλογα, εάν ακούει τις καμπάνες.

Συνοψίζοντας, το συγκεκριμένο χειρόγραφο, δίνει φως σε αρκετές απορίες που πιθανότατα να μας δημιουργούνται, για το πως λειτουργούσαν οι Στοές και

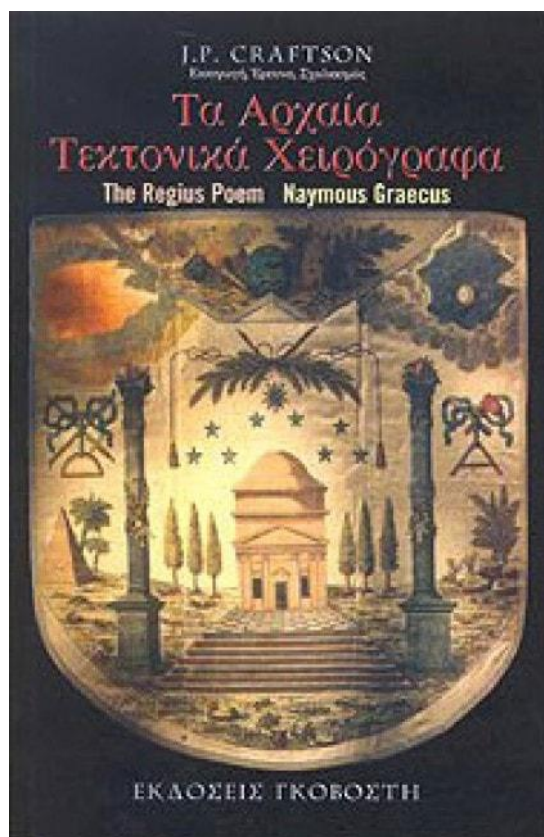
πως διεξάγονταν οι Εργασίες. Επίσης εμβαθύνει στο τι θεωρούνταν σωστό, ευγενικό και ηθικό κατά τη συγκεκριμένη εποχή. Γίνεται επίσης ξεκάθαρη αναφορά σε άντρες και γυναίκες - αδελφούς και αδελφές-γεγονός που πιστοποιεί την καταγωγή του μικτού τεκτονισμού από πολύ παλιά, αιώνες πριν την ίδρυση της αμιγούς Μεγάλης Στοάς της Αγγλίας.

Μπορούμε φυσικά να παρατηρήσουμε σε ορισμένα σημεία του κειμένου μια πεπερασμένη έννοια της ηθικότητας, η οποία όπως και όφειλε έχει εξελιχθεί και προσαρμοστεί στην σημερινή πραγματικότητα. Οι Ελευθεροτέκτονες εξάλλου είναι θεωρητικοί αρχιτέκτονες, οι οποίοι έχουν δεσμευτεί να χτίσουν και να ανεγείρουν τον εσωτερικό Ναό της Αρετής.

Συνετό θα ήταν λοιπόν να μην κρίνουμε το κείμενο με τα σημερινά δεδομένα, αλλά να μείνουμε στην πληθώρα των γνώσεων που παίρνουμε και αν θέλουμε, μπορούμε να συγκρίνουμε τις ομοιότητες με τα τυπικά και τους κανόνες των Στοών του σήμερα.

ΠΗΓΕΣ:

Τα Αρχαία Τεκτονικά Χειρόγραφα . The Regius Poem- O Naymous Graecus, J.P. CRAFTSON Λάσκαρις, Νέστωρ Χ., 1951. Εγκυκλοπαίδεια της Ελευθέρας Τεκτονικής. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση Misraim Memphis. Regius Poem [Online]. Διαθέσιμο από: <http://misraimmemphis.com/pdf/Regius%20Poem.pdf> MASONRYTODAY, 2020. The Regius Poem [Online]. Διαθέσιμο από: https://www.masonrytoday.com/index.php?new_month=3&new_day=10&new_year=2020 The Masonic Roundtable. " Regius | TMR 287." YouTube, uploaded by Masonic Roundtable, 21 Feb. 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=BaGUxGjwcGM>

A.M., E.T. & X.M. υπό την επιμέλεια των Ν.Χ. & Σ.Μ.

Οι 2 στήλες B & J και η συνάρτηση τους με τον θεωρητικό και πρακτικό βίο στον Αριστοτέλη

Οι στήλες B και J από τελούν ένα από τα σπουδαιότερα τεκτονικά σύμβολα και ο αποσυμβολισμός τους μπορεί να οδηγήσει στην νοηματική συνάρτηση τους με πολλές θεωρίες, όπως η ανάπτυξη του θεωρητικού και πρακτικού βίου στον Αριστοτέλη. Σε βαθύτερη ανάλυση των δύο στηλών παρατηρείται η εξίσωση τους με την ουράνια και γήινη σφαίρα. Η B αναπαριστά τον γήινο κατώτερο κόσμο και κατ' επέκταση την εξέλιξη μας σε αυτόν και η J τον πνευματικό ανώτερο κόσμο. Κάτι ανάλογο εντοπίζουμε αναλύοντας και τις δυο διανοητικές αρετές –φρόνηση και σοφία- στην φιλοσοφία του Αριστοτέλη.

Η σοφία ως αρετή που αφορά την γνώση των αιώνιων πραγμάτων διέπει τον θεωρητικό βίο. Η φρόνηση από την άλλη πλευρά, ως αρετή της προαίρεσης, μας δίνει την δυνατότητα να κατανοούμε τον ορθό λόγο-διέποντας κατά βάση τον πρακτικό βίο.

Οι δυο στήλες B και J ανάμεσα στις οποίες στέκεται ο μούσμος πριν εισέλθει στο Ναό υπενθυμίζουν στον Τέκτονα ότι για να αποκτήσει πρόσβαση στον εσώτερό του κόσμο, στην ουσία της ψυχής και κατ' επέκταση να ενωθεί με τον ανώτερό του εαυτό θα πρέπει η υλική του φύση να κατακτηθεί από την πνευματική. Δηλαδή η στήλη J να κατακτήσει την B.

Κάτι παρόμοιο μας αναφέρει και ο Αριστοτέλης αναφορικά με την επίτευξη της ευδαιμονίας. Φαίνεται να καταλήγει στο συμπέρασμα πως η τέλεια ευδαιμονία επιτυγχάνεται με την αρετή της σοφίας και την εξάσκηση του θεωρητικού βίου, σε αντίθεση με μια δευτερεύουσα ευδαιμονία η οποία μπορεί να επιτευχθεί με την αρετή της φρόνησης.

Ο ίδιος συνηγορεί υπέρ του συμπεράσματος του, αναφέροντας μεταξύ άλλων, ότι τον θεωρητικό βίο μπορούμε να τον εξασκούμε συνεχώς και μάλιστα φαίνεται να τον αγαπάμε για αυτόν τον ίδιο και επειδή δεν βασίζεται

σε εξωτερικούς παράγοντες (υλικά αγαθά, χρήματα κ.άλ.), επομένως είναι αυτάρκης.

Άλλο ένα σημείο όπου ο τεκτονισμός συναντά την φιλοσοφία του Αριστοτέλη εντοπίζεται στην ανάπτυξη της θεωρίας του για τις ηθικές αρετές. Το βιβλίο του Αριστοτέλη *Ηθικά Νικομάχεια* αποτελεί το βασικό έργο, όπου γίνεται λόγος για την ηθική.

Η αρετή είναι διττή (διανοητική και ηθική). Η ηθική αναπτύσσεται με το έθος, την συνήθεια και βρίσκεται στο επιθυμητό κομμάτι του άλογου μέρους της ψυχής. Παρόλο που οι ηθικές αρετές δεν μπορούν να ορίσουν από μόνες τους την μεσότητα αποτελούν έξεις με σκοπό την στροφή προς αυτήν. Σκοπός της καλλιέργειας τους είναι να γίνει ο άνθρωπος ηθικά εξάαιρετος και ενάρετος.

Η διανοητική αρετή που αντικείμενο της αποτελεί η ηθική σφαίρα είναι η φρόνηση, η οποία συλλαμβάνει την αλήθεια στο πεδίο των ηθικών πράξεων.

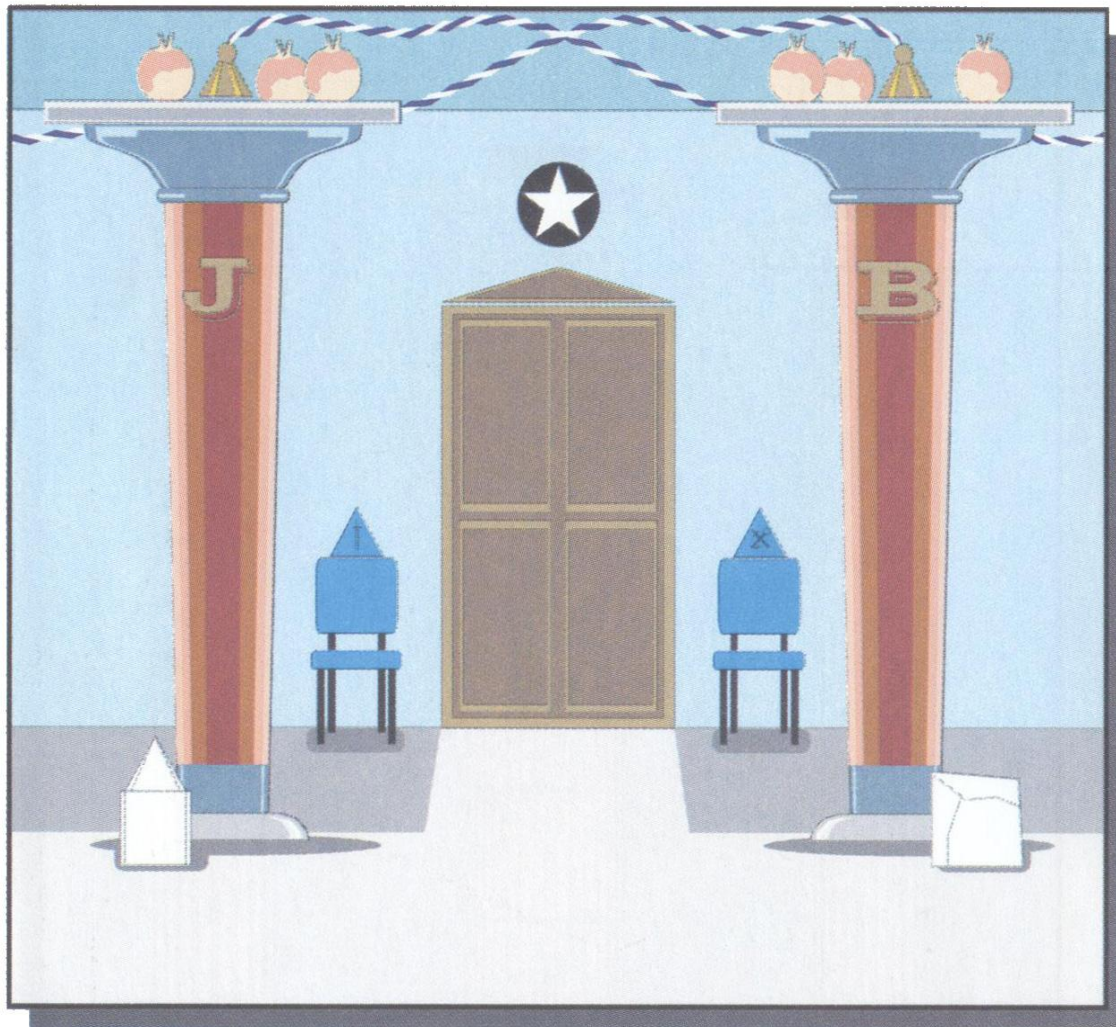
Αντικείμενα της είναι όσα πραγματώνονται με ηθικές πράξεις (ευδαιμονία). Πιο συγκεκριμένα η φρόνηση συνθέτοντας τα συστατικά της πράξης καθιστά ικανό

δύναται να εντοπίζει το ορθό (μέσον) και να εφαρμόζει τις αρχές της ηθικής σε κάθε του πράξη.

Η γοητεία που παρέχει η κατανόηση των νοημάτων

μποποιούνται όσο και στην ουσία του αποτελέσματος.

Στόχος της προσέγγισης του Αριστοτέλη η κατάκτηση της τέλει ευδαιμονίας, στόχος της προσέγγισης

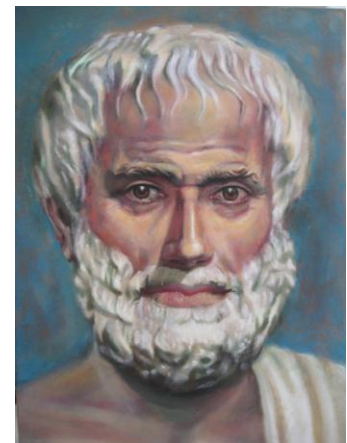
το άτομο να δει την ηθική τους ποιότητα, το κατά πόσο δηλαδή μια πράξη τείνει προς το ορθό (μέσον).

Για να πραγματωθεί η ανάπτυξη της φρόνησης απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχουν κατακτηθεί οι ηθικές αρετές (δικαιοσύνη, ανδρεία, μεγαλοψυχία κτλ.)

Με παρόμοιο τρόπο ο Τεκτονισμός επιδίδεται σε μια αδιάκοπη προσπάθεια κατάκτησης της αλήθειας καλλιεργώντας την ηθική του υπόστασης/χαρακτήρα και δομώντας τον εσωτερικό Ναό της αρετής με στόχο να

που πρεσβεύει ένα εκάστοτε σύμβολο θα μπορούσαμε να πούμε ότι απορρέει από την συνειδητοποίηση της ταύτισης ενός κοινού άξονα γραμμής διαφορετικών μεταξύ τους προσεγγίσεων, ο οποίος παρόλο που εκ πρώτης όψεως δεν καταδεικνύει ενοποιητικά στοιχεία αναφορικά με τις μεθόδους που ακολουθούνται, ωστόσο διεισδύοντας παρατηρούνται τόσο πολλά κοινά σημεία (στήλη Β:φρόνηση-πρακτικός βίος, στήλη J:σοφία-θεωρητικός βίος), τόσο στα μέσα που χρησι-

του Τεκτονισμού η κατάκτηση της Αλήθειας, του Φωτός, η ενοποίηση με τον ανώτερο εαυτό.

A.M.

Η κίνηση στο Ναό.

Κυκλική ή Σπειροειδής;

Ενα από τα πρώτα πράγματα που μαθαίνει ο νεόφυτος στον Τεκτονισμό, είναι η δεξιόστροφη κίνηση στο Ναό.

ουργείται ένας νοητός κύκλος.

Η κίνηση αυτή συμβολίζει την πορεία της ψυχής.

Η ψυχή εισέρχεται στο Ναό (παρούσα ενσάρκωση),

μιουργείται, παρατηρείται εδώ μια επαναληπτικότητα και κυκλικότητα.

Η κίνηση όμως στους δύο άξονες δεν υποδηλώνει εξέλιξη. Η κυκλική περιστροφή αποτελεί μια απλή επα-

νάληψη της διαδρομής, στα ίδια σημεία.

Που είναι λοιπόν η εξέλιξη; Ας πάρουμε ως αξίωμα ότι υπάρχουν τρεις κόσμοι /

πεδία / σώματα. Ο υλικός, ο συναισθηματικός και ο νοητικός.

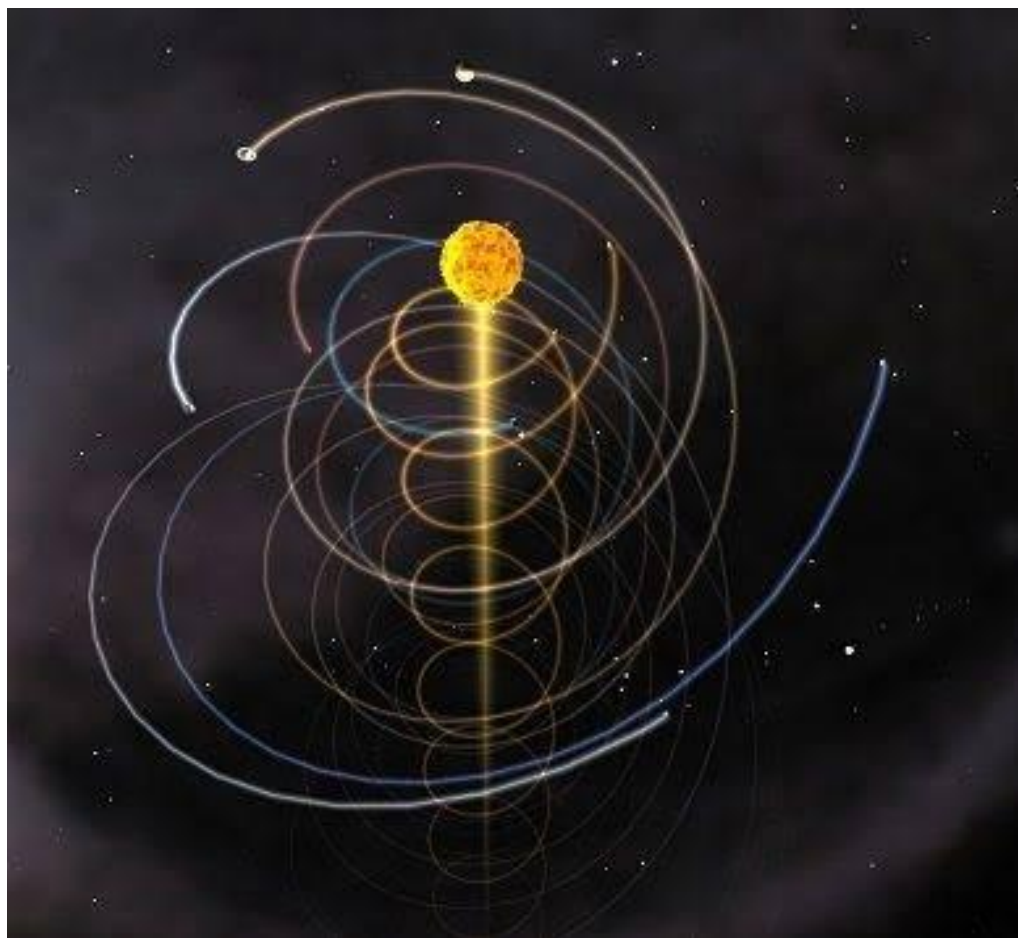
Ο συμβολισμός του ουροβόρου όφι είναι έγκυρος όταν η συνείδησή μελετά έναν ή δύο από τους παραπάνω κόσμους. Όταν δηλαδή συνειδησιακά αντιλαμβανόμαστε μία ή δύο διαστάσεις. Και πράγματι, πνευματική εξέλιξη δεν υφίσταται όταν δεν υπάρχει ισορροπία και συντονισμός και στους τρεις κόσμους.

Ο στείρα πνευματικός άνθρωπος δε θα δημιουργήσει στην ύλη. Ο

εργάτης που σκέφτεται μηχανικά δε θα εξελίξει την επιστήμη του. Αυτός που είναι έρμαιο των συναισθημάτων του, δε θα σκεφτεί λογικά.

Αντίστοιχα και στις Στοές, τα μέλη πολλές φορές επικεντρώνονται σε μια πλευρά του Τεκτονισμού.

Κάποιοι επικεντρώνονται στις αγαθοεργίες (ένωση),

Ουσιαστικά ο μνημένος, καθώς εισέρχεται στον χώρο, κινείται από την αριστερή πλευρά του κέντρου και εκτελώντας μια περιστροφική κίνηση, ανάλογα στο σημείο που θέλει να καταλήξει, συνεχίζει στη δεξιά πλευρά, έχοντας τη δυνατότητα να εκτελέσει μισή ή και πλήρη περιφορά. Μπορούμε να πούμε δηλαδή ότι έτσι δημι-

χωρίς μνήμες (ανατολή). Μέσω των εμπειριών όμως, αποκτά γνώση και σοφία (βοράς). Μέσω του θανάτου τέλος, μεταμορφώνεται, εξελίσσεται και επιστρέφει στο αρχικό της επίπεδο ύπαρξης, μέχρι πάλι να ξαναενσαρκωθεί.

Όπως ακριβώς ο ουροβόρος όφις τρώει την ουρά του (ενσαρκώσεις) και ξαναδη-

άλλοι στη φιλοσοφία (εξέλιξη), άλλοι στα τυπικά (συνείδηση), άλλοι στην επέκταση του τάγματος (δημιουργία) και ούτω καθεξής Ένα σύστημα για να ισορροπήσει, πρέπει όλα τα μέλη του να είναι δουλεμένα και ομοιόμορφα.

Ποιος είναι όμως ο σκοπός τους συστήματος που ονομάζουμε Τεκτονισμός;

Αν θέλει κάποιος μόνο αγαθοεργίες μπορεί να βρει ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα.

Αν θέλει φιλοσοφία, ένα φιλοσοφικό κύκλο.

Αν θέλει δραματουργίες, να παρακολουθήσει ένα αρχαίο δράμα.

Αν θέλει κοινωνική καταξίωση, μπορεί να συμμετάσχει στα κοινά.

Ο σκοπός του Τεκτονισμού, όπως προκύπτει από αυτά που αναφέραμε στην αρχή, είναι το ταξίδι και η εξέλιξη της ψυχής.

Δυστυχώς λόγω της επισημονικής εξέλιξης της εποχής στην οποία βρισκόμαστε, καμιά φορά είναι θέμα ταμπού να μιλάμε για πνευματικά και εσωτερικά θέματα.

Σε μια εποχή που οι ηλιακές καταιγίδες και η ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία του ήλιου αποτελούν κοινή γνώση, γιατί μας είναι δύσκολο να μιλάμε για το ηλεκτρομαγνητικό πεδίο του ανθρώπου;

Η απάντηση είναι απλή.

Γιατί όσον αφορά τη μελέτη της ψυχής, δε μελετάμε το σύστημα στις "τρεις πραγματικές διαστάσεις του".

Μια ολιστική προσέγγιση, χωρίς τις διαστρεβλώσεις της αντίληψης όμως, θα μας βοηθήσει να προσεγγίσουμε

την πραγματική φύση του κόσμου.

Έτσι, αντί να κοιτάμε τον ουροβόφορο όφι μόνο από πάνω, σε δύο διαστάσεις, μπορούμε να τον παρατηρήσουμε και από τα πλάγια. Και εκεί, με έκπληξη θα δούμε ότι η κίνηση δεν είναι κυκλική, αλλά σπειροειδής και εξελίσσεται συνεχώς προς ανώτερα πεδία ύπαρξης.

Η κίνηση αυτή δε, είναι η ίδια με την κίνηση του ηλιακού μας συστήματος στο ελικοειδές μοντέλο (όπως πάνω, έτσι και κάτω).

Συνοψίζοντας λοιπόν, η κίνηση μέσα στο ναό συμβολίζει την εξέλιξη της ψυχής. Η κίνηση αυτή δεν είναι κυκλική, καθώς δε μένει στο ίδιο επίπεδο, αλλά σπειροειδής, υποδεικνύοντας εξέλιξη.

Τέλος, η ανέλιξη έρχεται καθώς εργαζόμαστε και ισορροπούμε τα 3 μας σώματα.

**Σπείρα:
Το εργαλείο που
εκφράζεται η
θεία δύναμη, ο
δημιουργός της
φύσης, το υπέρ-
τατο σχέδιο.**

Ας το θυμόμαστε αυτό λοιπόν την επόμενη φορά που θα εισέλθουμε στο Ναό. Συντονιζόμαστε με αυτή τη σκέψη και προσπαθούμε να αφυπνίσουμε όλες τις δυνάμεις αυτές της ψυχής που θα μας βοηθήσουν στη ψυχική μας εξέλιξη, ανέλιξη και μεταμόρφωση.

N.X.

Ο Διαλογισμός στον Τεκτονισμό, ως μέσο για το βίωμα

Ο διαλογισμός είναι μια πρακτική κατά την οποία χρησιμοποιούνται τεχνικές ώστε να τιθασεύεται η προσοχή και να επιτευχθεί μια νοητική και συναισθηματική κατάσταση χαλάρωσης. Τα οφέλη του στον άνθρωπο είναι ποικίλα και αφορούν όλο το φάσμα της ζωής.

Οι τελετές στον τεκτονισμό έχουν μια μυστηριακή ατμόσφαιρα και η λειτουργική διαδικασία παραπέμπει σε διαλογισμό με στόχο την υποσυνείδητη κατανόηση ανώτερων εννοιών και ιδεών στις οποίες οι μυσούμενοι εισάγονται σταδιακά και βαθμιαία.

Ο επαναληπτικός χαρακτήρας όσον αφορά τα λόγια που χρησιμοποιούνται κάθε φορά κατά το άνοιγμα και το κλείσιμο των εργασιών αποβλέπει στην δημιουργία μιας τάξης του νου έτσι ώστε να προετοιμαστεί και να καταστεί ικανός να λάβει και να αρχίσει να κατακτά την εκάστοτε διδασκαλία.

Ο διαλογισμός στις πρακτικές του τεκτονισμού παρατηρείται στις μνητικές διαδι-

κασίες, καθώς σε αυτές επιχειρείται μια ορισμένη πρόκληση συναισθηματικής κατάστασης που θα επιφέρει την σταδιακή αφύπνιση του ατόμου. Ο άνθρωπος στον εξωτερικό κόσμο δεν είναι δυνατό να αναγνωρίσει ότι δεν γνωρίζει ήδη. Με λίγα λόγια παρατηρούμε και εντοπίζουμε όσα ήδη γνωρίζουμε.

Με τον διαλογισμό επιτυγχάνεται η σταθερή προσοχή στην εκάστοτε διαδικασία. Οι τελετές και οι μυσήσεις έχουν στην ουσία τους ενσωματωμένη μια διαλογιστική πρακτική έτσι ώστε να γίνεται εις βάθος κατανοητή η διδασκαλία και να μπορεί και στην καθημερινή ζωή το άτομο να αναγνωρίζει και να

εντοπίζει ιδέες που μέχρι τώρα του ήταν άγνωστες.

Η εξάσκηση του διαλογισμού οδηγεί στην εμπειρία της υπερβατικής συνείδησης γεγονός που έχει επισημονικά αποδειχτεί να σχετίζεται με την εδραίωση ανώτερων νοητικών λειτουργιών όπως είναι ο υψηλότερος δείκτης νοημοσύνης, η συνοχή της σκέψης,

η αύξηση της δημιουργικότητας κ.άλ.

Η υπεραισθητή γνώση μπορεί να κατανοηθεί από την ανθρώπινη διάνοια μόνο εάν το άτομο βρίσκεται σε ερευνητική διάθεση συνειδητά. Σε άλλη περίπτωση διδασκαλίες θα ακουστούν και απλά θα χαθούν.

Τα τελετουργικά και οι μυήσεις αποβλέπουν στο να φέρουν το άτομο σε μια τέτοια κατάσταση, ώστε να μπορέσει να δεχτεί τα νοήματα που επικοινωνούνται και να τα αποτυπώσει εσωτερικά.

Σε προ-μυητική κατάσταση το άτομο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως υποκείμενο που ψάχνει τα αντικείμενα έξω από αυτόν, στην μυητική κατάσταση πλέον αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως αντικείμενο και ψάχνει το συσχετιζόμενο υποκείμενο. Στην μυητική γνώση το άτομο συνειδητοποιεί ότι θα πρέπει να δραπετεύσει από τον εαυτό του.

Αναφορικά με τον τρόπο σκέψης η διαφορά είναι η εξής: στην προ-μυητική γνώση αναλογιζόμαστε/σκεφτόμαστε για τα πράγματα, στην μυητική ψάχνουμε να βρούμε πώς εμείς γινόμαστε αντιληπτοί στο σύμπαν.

Ο διαλογισμός, ανάμεσα στα οφέλη του, καθιστά τον άνθρωπο ικανό να καταλάβει την διαφορά μεταξύ μιας υπνωτικής και μιας αφυπνισμένης ζωής. Τον καθιστά ολοένα και πιο ενσυνείδητο. Προκαλείται μια κατάσταση τάξης του νου έτσι ώστε να ενισχυθεί η αποτύπωση του βιώματος, καθώς αυτό που

βιώνουμε εσωτερικά ξεκλειδώνει την ομορφιά του εξωτερικού κόσμου, ο οποίος είναι εμποτισμένος με το θεϊκό μεγαλείο, που για να το γευτούμε στην εξωτερική πραγματικότητα, θα πρέπει πρώτα να το έχουμε βιώσει μέσα μας.

A.M.

